

<https://doi.org/10.36818/2071-4653-2020-3-1>

УДК 658:330.341.4

JEL E32, F43, L16

І. Б. Назаркевич

кандидат економічних наук, доцент, докторант Львівського національного університету ім. І. Франка

e-mail: nazigor22@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5856-531X>

ЕВОЛЮЦІЯ ЕКОНОМІЧНИХ ЦИКЛІВ І ДЕТЕРМІНАЦІЯ СТРУКТУРНИХ ЗМІН У НАЦІОНАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Обґрунтовано роль державного структурного регулювання національної економіки в умовах високої волатильності економічних циклів. Визначено ключові параметри системи державного регулювання економіки в умовах перманентної структурної трансформації і циклічності національної економіки, а саме: результативність, ефективність, збалансованість інтересів усіх учасників економічних відносин, соціалізація і екологізація економічних процесів. Досліджено еволюцію базових теорій циклічного розвитку економіки та визначено їх основні особливості в питанні факторного впливу на циклічність і структурні перетворення в системі національного господарства. Охарактеризовано науково-методологічний підхід до визначення змісту структурних змін у системі національної економіки як перехід від однієї парадигми розвитку та економічного зростання до іншої парадигми, більш адекватної тим глобальним викликам і внутрішнім запитам, які стоять перед суспільством. Запропоновані авторські визначення структурно-економічного понятійно-категорійного апарату, який відображає трансформаційні процеси в умовах циклічності економіки, зокрема: структура національної економіки (структурний базис); структурні зміни (трансформація, зрушення); структурна політика; структурне реформування (перебудова); структурна криза.

Ключові слова: державне регулювання, економічні цикли, структурні перетворення, національне господарство, парадигма розвитку.

Nazarkevych I. EVOLUTION OF ECONOMIC CYCLES AND DETERMINATION OF STRUCTURAL CHANGES IN THE NATIONAL ECONOMY

The role of state structural regulation of the national economy in the conditions of the high volatility of economic cycles is substantiated. The key parameters of the system of state regulation of the economy in terms of permanent structural transformation and cyclical national economy are defined as the following: efficiency, balance of interests of all participants in economic relations, socialization and greening of economic processes. The evolution of basic theories of cyclical economic development is studied, and their main features in terms of factor influence on cyclicity and structural transformations in the system of the national economy are determined. The scientific and methodological approach to determining the content of structural changes in the national economy is determined as a transition from one paradigm of development and economic growth to another paradigm more adequate to the global challenges and domestic demands faced by society. The author's definitions of the structural-economic conceptual-categorical apparatus that reflects the transformation processes in the cyclical economy are suggested, in particular: the structure of the national economy (structural basis); structural changes (transformation, shifts); structural policy; structural reform (restructuring); structural crisis. The cyclical development of the economy is characterized, which is often accompanied by such undesirable parameters as discreteness, uncertainty, chaos, which affects economic growth and resilience of the national economy to recession shocks. Timely structural reform is determined to be the only vector to prevent it, including ensuring the availability of developed domestic markets, high competitiveness of domestic companies in global markets, high level of solvency of domestic consumers and efficient structure of the national economy. These factors will help reduce the level of negative effects arising from market fluctuations.

Keywords: state regulation, economic cycles, structural transformations, national economy, development paradigm.

Постановка проблеми. Україна відноситься до країн з високим ступенем відкритості і тінізації економіки, причому з вагомих кон'юнктурних впливів економічних циклів, тому повна дерегуляція, а тим паче в умовах стагнації національної економіки, може лише посилити структурні деформації. Однак тотальна зарегульованість також є шкідливою, оскільки спричинить погіршення бізнес-клімату, що призведе до згорання підприємницької діяльності і збільшення вразливості економіки до рецесійних шоків. Тому ключовим завданням структурного реформування системи національної економіки є формування і впровадження такого організаційно-економічного механізму, який забезпечить

оптимальне поєднання ринкового саморегулювання та засобів адміністративного впливу щодо забезпечення макроекономічної рівноваги.

Аналіз останніх досліджень. Серед науковців, які заклали теоретико-методологічні основи циклічного розвитку економіки варто відзначити М. Туган-Барановського, М. Кондратьєва, Й. Шумпетера, У. Ростоу [8-9], М. Калетського, Р. Гаррода, П. Самуельсона. Водночас такі вітчизняні науковці, як А. Гальчинський [5; 7], В. Кузьменко [4], В. Осецький [6], О. Сібірякова [3] та інші, досліджували роль державного регулювання у зменшенні волатильності економічної кон'юнктури. Проте недостатньо вивченими залишається вплив

економічних циклів і викликаних ними екстерналій на зміну структури національної економіки.

Метою статті є дослідження характеру циклічності економіки та її впливу на структурні трансформації національного господарства.

Основні результати дослідження. У практичній діяльності макроекономічна рівновага має лише ситуативний характер у короткостроковому періоді, що обумовлює її винятковість. Проте в теоретичному аналізі вивчення її стану має важливе значення, оскільки дозволяє розробляти та імплементувати стабілізаційні важелі економічної політики, яка є основним інструментом державного управління в економічній сфері.

Державне управління (public administration) – діяльність органів усіх гілок державної влади та органів місцевого самоврядування з практичного втілення виробленого на основі відповідних процедур політичного курсу (public policy). Діяльність з державного управління традиційно протиставляється, з одного боку, політичній діяльності, а з іншого – діяльності з формулювання політичного курсу [1].

В умовах перманентної структурної трансформації і циклічності національної економіки ключовими параметрами системи державного регулювання економіки мають бути:

- результативність;
- ефективність;
- збалансованість інтересів усіх учасників економічних відносин;
- соціалізація та екологізація економічних процесів.

Проте забезпечення належного рівня цих параметрів вимагає істотного фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку національної економіки, зокрема залучення значних обсягів інвестицій у процеси розширеного відтворення.

Зростання інвестицій на певну величину може збільшити національний прибуток на значно більшу величину завдяки ефекту мультиплікатора. Збільшений прибуток зумовить надалі випереджаюче зростання інвестицій через дію акселератора. Похідні інвестиції, які є елементом загального попиту, спричиняють черговий мультиплікаційний ефект, який знову збільшить прибуток, спонукаючи у такий спосіб підприємців до нових інвестицій [2, с. 62].

Модель мультиплікатора-акселератора передбачає кілька варіантів циклічних коливань, які визначаються комбінуванням різних значень MPC і V. В економіці $MPC > 1$ і $0,5 < V < 1$, за якого значення показників національного прибутку мали б за 5-10 років стати значними. Але практика не демонструє коливання вибухового типу. Слід зазначити, що як і ефект мультиплікатора може діяти «у зворотному напрямі», так і ефект акселератора-мультиплікатора може зумовлювати значно більше зниження інвестицій, ніж зміна прибутку (реального ВВП). Отже, взаємодія мультиплікатора та акселератора сприяє безперервному та прогресуючому зростанню випуску продукції або прибутку [3, с. 300].

Глобальна світова економічна система має нелінійний, циклічний або хвильовий характер

розвитку, що протягом ХХ ст. визначила наука. Її динаміку задає періодичність різних за структурою й тривалістю коливань, які утворюють собою циклічні процеси, сукупність яких може пояснити складну структуру глобальної як часової, так і просторової динаміки світової економічної системи загалом. Циклічність як об'єктивна закономірність економічного розвитку за своїм змістом багатогранна. Якщо в основу критерію класифікації покласти тривалість, то вона матиме такі шість видів циклів [4]:

1. Аграрні надмалі цикли строком до 1 року – сезонні короткострокові коливання в сільському господарстві.

2. Фінансово-економічні малі цикли строком 3-5 років (у середньому 4 роки) – короткострокові коливання фінансово-ділової активності.

3. Промислові (ділові) середні цикли строком 7-11 років (у середньому 9 років) – середньострокові коливання, пов'язані з поновленням активної частини основного капіталу в промисловості.

4. Будівельні середні цикли строком 16-20 років (у середньому 18 років) – середньострокові коливання, пов'язані з поновленням пасивної частини основного капіталу, перш за все житла.

5. Великі цикли кон'юнктури строком 50-60 років (у середньому 54-55 років) – довгострокові «довгі хвилі» зміни технологічних укладів (ТУ).

6. Надвеликі вікові цикли – довгострокові коливання строком 100-120 років (у середньому 108-112 років), наприклад вікові цикли зміни економічного та політичного лідерства.

Однак циклічність національної економіки характеризується динамічним характером і для кожної країни може мати свої особливості, що обумовлюється зміною кількості та інтенсивності ендогенних і екзогенних факторів впливу.

Взаємозв'язок технічних і економічних параметрів (ідеться про органічний зв'язок технологічної та соціально-економічної складової розвитку) ніколи раніше не потребували такого докладного вивчення, як у сучасному світовому господарстві, для якого стандартним є логіка технологічного розвитку, яка в своїй основі кореспондується з логікою циклічності як науково визначеної закономірності цивілізаційного процесу [5, с. 278].

Циклічність органічно притаманна ринковій економіці саме через специфіку процесів технологічного розвитку, які відбуваються внаслідок появи й поширення «нових комбінацій» (інновацій) в економіці країни, виявляється асинхронно в різних країнах світу та властива світовій економіці загалом. Характерною рисою циклічності є рух не по колу, а по спіралі. Саме це дозволяє визнати циклічність формою прогресивного технологічного розвитку. Циклічність інноваційного розвитку економіки буде властива також майбутнім економічним системам через збереження природи поведінки держави, підприємств і людини. Хоча характер циклу змінюватиметься в міру інноваційного розвитку та вдосконалення суспільно-економічних відносин. Сьогодні стає очевидним, що циклічно-нерівномірний характер техніко-економічного розвитку став парадигмальним фундаментом, на

якому далі розвивається сучасна економічна наука [6, с. 210].

Методологія обґрунтувань сучасних парадигмальних зрушень в економічній теорії має відбивати специфіку перехідної епохи, базуватися на логіці нелінійної динаміки, циклічної амплітуди міжсистемних перетворень, за якою нове постає не як системно детерміноване, а як породжена біфуркаційними процесами альтернативна ймовірність. Ідеться про цикли «великої амплітуди», логіку міжцивілізаційних (світосистемних) трансформацій, домінантою розвитку яких стають не причинно-наслідкові зв'язки, а випадковість, хаотична невизначеність і нестійкість, не як тимчасова детермінанта, а константа динамічної системи [7, с. 40].

Методологія моделювання та прогнозування циклічності, заснована на застосуванні техніко-економічної парадигми, дозволяє відстежувати траєкторії розвитку національних економік, нейтралізувати негативні наслідки економічних циклів пошуку ефективних методів і засобів для зменшення негативних наслідків криз. Циклічність взагалі, зокрема її найбільш руйнівної фази – економічної кризи, визнається не тільки як суспільне «зло», але і як своєрідна форма забезпечення поступового техніко-економічного розвитку. В умовах кризових ситуацій до важелів управління вводиться кластер пасіонарів – інноваторів. Їхня активна діяльність у розроблені та упроваджені інновацій сприяє техніко-економічному розвитку конкретних національних економік [6, с. 211].

У цьому контексті У. Ростоу розглядав теорію стадій економічного зростання, яка справила великий вплив на закономірну зміну структур економічного

розвитку [8]. Він виділив такі стадії: «традиційне» суспільство, період формування бази для «злету», «зліт», розвиток до зрілості та епоха широкого споживання. Ці стадії виявлено в процесі закономірного розвитку техніки, галузей господарства, виробничих накопичень у національному доході, споживання та ін. [9]. У пізніших своїх працях У. Ростоу додав ще шосту фазу розвитку суспільства – пошук якості життя.

Подібно до моделі У. Ростоу, були запропоновані схожі концепції Д. Белла і Е. Тоффлера про три «хвилі» розвитку суспільства, а саме: доіндустріальне, індустріальне та постіндустріальне. Однак Д. Белл і Е. Тоффлер, на відміну від У. Ростоу, перехід до більш прогресивних форм розвитку суспільства не розглядали крізь призму циклічного розвитку економіки.

Процес циклічності породжується традиційними «консервативними» технологічними структурами (укладами) економіки та призводить до інституційних, системних і структурних криз. Більшість економістів визначає циклічні коливання економічних процесів особливістю ринкової економіки зі спробою знайти причину, внаслідок якої економічний «маятник» виводиться з рівноваги, та пояснити, чому виникають економічні кризи через визначені проміжки часу з наполегливою постійністю, а дослідження економічного циклу за її межами недоцільні. Теорії циклічності націлені на пояснення і передбачення циклічних коливань економічної активності, які проявляються в коливанні національних показників [6, с. 212]. Можна систематизувати етапи еволюції теорій циклічного розвитку, які зумовлені характером структурних змін (табл. 1).

Таблиця 1

Еволюція базових теорій циклічного розвитку економіки

Етапи, теорії (автор)	Наукові праці (роки)	Характеристика
<i>Eman I.</i> Теорія циклічних криз (М. Туган-Барановський)	«Промислові кризи в сучасній Англії, їх причини і вплив на народне життя» (1894)	Циклічність національної економіки в капіталістичних країнах передусім обумовлюється секторальними змінами внаслідок зміни руху капіталу та виникнення нових технологій. Тривалість фаз економічного циклу є неоднорідною та залежить від особливостей економічних умов розвитку
<i>Eman II.</i> Теорія інноваційного розвитку (Й. Шумпетер)	«Теорія економічного розвитку» (1912)	Галузева структура національної економіки змінюється унаслідок нагромадження та інвестування капіталу у нові технології, що обумовлюється такими фазами: виникненням, дифузією інновацій, черговим нагромадженням капіталу та подальшим його реінвестуванням
<i>Eman III.</i> Теорія довгих хвиль (М. Кондратьєв)	«Світова економіка та її кон'юнктури під час і після війни» (1922)	Структура національної економіки змінюється внаслідок коротких, середніх і найбільше довгих хвиль економічної кон'юнктури (К-хвилі, тривалість 50-60 років). Економічні цикли, за Кондратьєвим, супроводжуються спонтанними зворотними та незворотними еволюційними процесами
<i>Eman IV.</i> Теорія лінійних стадій розвитку (У. Ростоу)	«Стадії економічного зростання» (1959) та «Політика і стадії зростання» (1971)	Циклічний розвиток економіки відбувається по висхідній траєкторії і проходить шість стадій розвитку суспільства (традиційне суспільство, визрівання передумов для ривка, ривок до самопідтримувального зростання, перехід до технологічної зрілості, ера масового споживання, пошук якості життя), в основі переходу між якими є нагромадження критичного рівня капіталу та інвестування його в економічні та інституційні складові національної економіки

Джерело: авторська розробка.

Окрім зазначених теорій, уваги заслуговують також теорія політичного ділового циклу М. Калетського (1933-40 рр.) і теорія торговельних циклів Р. Гаррода (1936-39 рр.). Теорія Калетського більше стосується меж національної економіки,

оскільки передбачає залежність динамічних змін економіки від рівня втручання уряду через стимулюючу чи стримуючу політики. Водночас, на думку Р. Гаррода, ключову роль у циклічності

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ПЕРІОДУ УКРАЇНИ

економіки відіграють такі два чинники, як заощадження і середня продуктивність капіталу.

У межах зазначеної у переліку еволюційної теорії циклічний розвиток галузевої структури національної економіки виходить з процесу поширення нововведень, який супроводжується виробництвом нових товарів, застосуванням нових технологій і нової техніки, більш ефективним використанням уже відомих матеріалів, освоєнням нових ринків збуту, переходом до більш раціональних форм організації та методів управління [10, с. 19]. Головним інструментом державного регулювання в умовах високої волатильності циклічного розвитку є державна структурна політика, що також передбачає комплекс антициклічних заходів. Тож дослідження характеру структурних змін національної економіки в умовах її циклічного розвитку є одним з головних завдань сучасної економічної науки для формування ефективної структурної політики.

Оскільки циклічний розвиток економіки часто супроводжується такими небажаними параметрами, як дискретність, невизначеність, хаотичність, що впливає на економічне зростання та стійкість національної економіки до рецесійних шоків, то єдиним вектором запобігання цьому є своєчасне структурне реформування. Наявність розвинених внутрішніх ринків, висока конкурентна спроможність вітчизняних компаній на глобальних ринках, високий рівень платоспроможності внутрішніх споживачів та ефективна структура національної економіки сприятимуть зниженню рівня негативних ефектів, які виникають унаслідок ринкових флуктуацій.

У науково-методологічному підході зміст структурних змін у системі національної економіки розглядається як перехід від однієї парадигми розвитку та економічного зростання до іншої парадигми, більш адекватної тим глобальним викликам і внутрішнім запитам, які стоять перед суспільством.

Водночас такий перехід до іншої парадигми, нехай і більш ефективної та результативної, тим не менш відбуватиметься через супротив старих ідеологічних, традиційних чи інших патернів, що є спільними для певних суспільних груп людей всередині країни.

Такий супротив викликаний передусім тим, що економічні процеси та явища розвиваються за суб'єктивними законами з характеристиками дискретних (стрибокподібних) і стохастичних змін. На відміну від математичних законів, аргументи яких є незаперечними, економічні закони мають винятки та часто є умовними, особливо в теперішніх умовах глобального тренду кастомізації. Тому здійснення структурної трансформації національної економіки на основі нової парадигми часто супроводжується численними альтернативними та, відповідно, конкуруючими рішеннями різних груп економічних суб'єктів. Адаже те, що є абсолютною очевидністю і вірним для однієї групи, може здаватися езотеричним для іншої. Наприклад, багаторазове підвищення акцизу на тютюнові вироби, на думку уряду, метою якого є наповнення бюджету, а також борців з

палінням, які виступають за мінімізацію шкоди від паління, буде виглядати цілком логічним. Натомість для тютюнових компаній це може бути сигналом до згорання діяльності в країні або ж до частково переходу в «тінь», оскільки таке рішення погіршує бізнес-середовище в цьому виді економічної діяльності. Водночас споживачі тютюнової продукції будуть обурені рішенням уряду через підвищення цін і шукатимуть альтернативні джерела задоволення своїх потреб у цьому сегменті ринку. Тож питання формування ефективної та оптимальної структури національної економіки є дискусійним не лише на рівні суспільної думки, але й серед наукових шкіл.

У наукових літературних джерелах немає чіткого визначення структурних змін у національній економіці. Вітчизняні і зарубіжні науковці використовують у своїй праці такі терміни: «структурні трансформації», «структурне реформування», «структурні перетворення», «структурні зміни», «структурна перебудова» тощо. Безсумнівно, усі вони взаємопов'язані і навіть використовуються як синоніми, оскільки загалом характеризують організаційно-інституційні, соціально-економічні і техніко-технологічні зміни в системі національного господарства країни, однак потребують певного уточнення наукових підходів і чіткого визначення зазначених термінів.

Довгий час економіка розглядалася як міждисциплінарна наука, тому чимало понять і категорій запозичено з інших галузей знань з відповідною зміною інтерпретації. Наприклад, поняття «інновація», яке в економіці впровадив Й. Шумпетер, до цього використовувалося лише в містечтві, а поняття «стратегія» прийшло з військової сфери. Зрозуміло, що і поняття «структурні зміни» часто використовуються в інших науках з відповідним змістом. Термін «структурні зміни» вперше в науковому середовищі був вжитий генетиком С. Дарлінгтоном у 1929 р. і означав хромосомні перебудови в організмі. Однак останнім часом структурні зміни все більше асоціюються з трансформаційними процесам в економіці.

Український науковець М. Кобзистий ці визначення трактує так: «Структурними зрушеннями або структурною перебудовою в економіці називають структурні зміни, які обумовлюють якісне перетворення характеристик економічної системи, що відображені в кількісних показниках» [11, с. 34], фактично ототожнюючи ці поняття та розглядаючи їх крізь призму економічного зростання.

Натомість, на думку Ю. Чайки, структурні зміни – це об'єктивні та немінучі процеси, що відбуваються постійно в окремих регіонах, країнах, у світовому господарстві взагалі, незалежно від рівня розвитку виробництва або відносин [12, с. 38].

Отже, виникає необхідність чіткого розмежування цієї термінології для забезпечення відповідного теоретико-методологічного базису досліджень якісно нової парадигми структурного реформування національної економіки (табл. 2).

Детермінація структурно-економічного понятійно-категорійного апарату

Дефініція	Зміст	Характеристика
Структура національної економіки (структурний базис)	Співвідношення між елементами національної економічної системи, що відображають макроекономічні пропорції та стан суспільного поділу праці	Ієрархічна система взаємопов'язаних елементів
Структурні зміни (трансформація, зрушення)	Кількісні та якісні перетворення в економічній системі, що призводять до зміни в пропорціях галузевої, відтворювальної та інших структур національної економіки	Трансформаційні процеси в системі національної економіки
Структурна політика	Комплекс організаційних, правових та економічних заходів, спрямованих на удосконалення інвестиційного клімату і стимулювання економічної активності в системі національної економіки з тим, щоб забезпечити високі темпи економічного зростання та всебічний сталий розвиток держави	Інструмент державного регулювання
Структурне реформування (перебудова)	Регулювання структурних змін у національній економіці на основі визначених цілей, методів і засобів структурної політики	Цілеспрямовані регуляторні дії органів влади
Структурна криза	Деформаційні процеси в структурі господарського комплексу, що призводять до порушення галузевих пропорцій і погіршення основних макроекономічних показників	Несприятливий стан національної економіки

Джерело: авторська розробка.

Варто зазначити, що відмінність у теоретичних підходах до розуміння цього понятійно-категорійного апарату також знаходиться в площині рівня дослідження і, відповідно, з'ясування суб'єктно-об'єктної та предметної складових.

Якщо говорити про рівень національної економіки, то суб'єктами структурних трансформацій у системі національної економіки є агенти економічних відносин. Водночас об'єктами структурних змін є виробничі, інфраструктурні, природні, соціальні та інші господарські комплекси, які є джерелами формування суспільних та індивідуальних благ. А предметом дослідження будуть структурні зрушення в макроекономічній системі.

Висновки. Отже, дослідження теоретико-методологічних основ циклічного розвитку та особливостей структурних змін в економічній системі, з одного боку, є умовою раціоналізації системного реформування національної економіки, а з іншого – фактором якісної соціально-економічної трансформації всього суспільного життя.

Таким чином, економічна динаміка розвитку системи національного господарства відзначається збільшенням диференціації суспільно-економічних відносин унаслідок циклічних коливань, розвитку науково-технічного прогресу та загалом структурних перетворень. Проте забезпечити сталі темпи економічного зростання і стійкість національної економіки до рецесійних шоків можна завдяки оптимальній системі державного регулювання економіки, зокрема ефективній антициклічній політиці. Своєю чергою, антициклічна політика має бути складовою структурної політики як основного інструменту забезпечення макроекономічної рівноваги.

Список використаних джерел

1. Андрушків Б. М., Кузьмін О. Е. *Основи менеджменту: методологічні положення та прикладні механізми*: підручник. Тернопіль: Лілея, 1997. 292 с.

2. Балацкий Е. В. Комментарии к кейнсианской концепции мультипликатора. *Мировая экономика и международные отношения*. 2000. № 11. С. 61-64.

3. Сібірякова О. О. Поняття мультиплікатора та мультиплікативного зв'язку в економічній і соціальній теоріях. *Вісник Харківської державної академії культури. Серія: Соціальні комунікації*: зб. наук. пр. 2017. Вип. 50. С. 296-307.

4. Кузьменко В. П. Теорія економічних циклів і глобальна фінансова криза. *Інститут еволюційної економіки*: сайт. 2011. URL: <http://iee.org.ua/ua/publication/146>

5. Гальчинський А. С. *Економічна методологія. Логіка оновлення*: курс лекцій. К.: АДЕФ-Україна, 2010. 572 с.

6. Осецький В. Л. Технологічна парадигма моделювання циклічності економічного розвитку. *Парадигмальні зрушення в економічній теорії XXI ст.*: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції. К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2015. С. 210-213.

7. Гальчинський А. С. Начала ноостичної парадигми економічних знань. *Парадигмальні зрушення в економічній теорії XXI ст.*: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції. К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2015. С. 40-42.

8. Rostow W. The Take-off into Self-sustained Growth. *The Economics of Underdevelopment*. 2nd ed. L., 1960. Pp. 154-186.

9. Rostow W. The Stages of Economic Growth. A Non-communist Manifesto. Cambridge, 1960.

10. Кисельов О. Л. Основні моделі та фактори структурної перебудови національної економіки *Бізнес-навігатор*. 2013. № 3(32). С. 16-23.

11. Кобзистий М. О. Інституціональні умови реалізації структурних зрушень у трансформаційній економіці. *Науково-технічна інформація*. 2005. № 2. С. 34-38.

12. Чайка Ю. Механізми структурного розвитку національної економіки. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2011. № 3. С. 30-41.

References

1. Andrushkiv, B. M., & Kuzmin, O. E. (1997). *Osnovy menedzhmentu: metodolohichni polozhennya ta prykladni mekhanizmy* [Fundamentals of management: methodological provisions and applied mechanisms]: Textbook. Ternopil: Lileia. [in Ukrainian].
2. Balatsky, E. V. (2000). Kommentarii k keynsianskoy kontseptsii mul'tiplikatora. [Comments on the Keynesian concept of the multiplier]. *Mirovaya ekonomika i mezhdunarodnyye otnosheniya – World economy and international relations*, 11, 61-64. [in Russian].
3. Sibiryakova, O. O. (2017). Ponyattya mul'typlikatora ta mul'typlikatyvnoho zvi'yazku v ekonomichnyy i sotsial'nyy teoriyakh [The concept of a multiplier and a multiplicative connection in economic and social theories]. In *Visnyk Kharkivs'koyi derzhavnoyi akademiyi kul'tury. Seriya: Sotsial'ni komunikatsiyi [Bulletin of the Kharkiv State Academy of Culture. Series: Social Communications]*: Vol. 50 (pp. 296-307). [in Ukrainian].
4. Kuzmenko, V. P. (2011). Teoriya ekonomichnykh tsyklyv i hlobal'na finansova kryza [The theory of economic cycles and the global financial crisis]. *Institute of Evolutionary Economics*: Website. Retrieved from <http://iee.org.ua/ua/publication/146> [in Ukrainian].
5. Halchynskyy, A. S. (2010). *Ekonomichna metodolohiya. Lohika onovlennya [Economic methodology. Logic of update]*: Course of lectures. K.: ADEF-Ukraine. [in Ukrainian].
6. Osetskiy, V. L. (2015). Tekhnolohichna paradyhma modelyuvannya tsyklichnosti ekonomichnoho rozvytku [Technological paradigm of the cyclicity model of economic development]. In *Paradyhmal'ni zrushennya v ekonomichnyy teoriyi XXI st. [Paradigmatic shifts in the economic theory of the XXI century]*: Proceedings of the II International scientific-practical conference. K.: Taras Shevchenko National University of Kyiv. (pp. 210-213). [in Ukrainian].
7. Halchynskyy, A. S. (2015). Nachala noostychnoyi paradyhmy ekonomichnykh znan' [The beginnings of the nostal paradigms of economic knowledge]. In *Paradyhmal'ni zrushennya v ekonomichnyy teoriyi XXI st. [Paradigmatic shifts in the economic theory of the XXI century]*: Proceedings of the II International scientific-practical conference. K.: Taras Shevchenko National University of Kyiv. (pp. 40-42). [in Ukrainian].
8. Rostow, W. (1960). The Take-off into Self-sustained Growth. In *The Economics of Underdevelopment*. 2nd ed. (pp. 154-186). L.
9. Rostow, W. (1960). The Stages of Economic Growth. A Non-communist Manifesto. Cambridge.
10. Kyselyov, O. L. (2013). Osnovni modeli ta faktory strukturnoyi perebudovy natsional'noyi ekonomiky [The main models and factors of the structural overloading of the national economy]. *Biznes-navihator – Business navigator*, 3(32), 16-23. [in Ukrainian].
11. Kobzystyy, M. O. (2005). Instytutsional'ni umovy realizatsiyi strukturnykh zrushen' u transformatsiyi ekonomitsi [Institute for the implementation of structural failures in the transformation of economics]. *Naukovo-tekhnichna informatsiya – Scientific and technical information*, 2, 34-38. [in Ukrainian].
12. Chayka, Yu. (2011). Mekhanizmy strukturnoho rozvytku natsional'noyi ekonomiky [Mechanisms of the structural development of the national economy]. *Visnyk Kyivs'koho natsional'noho torhovel'no-ekonomichnoho universytetu – Herald of Kyiv National University of Trade and Economics*, 3, 30-41. [in Ukrainian].

Надійшло 22.08.2020 р.

Proceedings of the "SOCIO-ECONOMIC PROBLEMS OF THE MODERN PERIOD OF UKRAINE"

Proceedings of the "Socio-economic problems of the modern period of Ukraine" is a specialized scientific-practical edition based National Academy of Sciences of Ukraine and the Institute for regional studies of NAS of Ukraine.

The book highlights the results of studies of institutional and socio-economic problems of development of Ukraine at the macro, meso and micro levels, encouraging to published authors who carry out research work in various sectors of the economy.

The book "Socio-economic problems of the modern period of Ukraine" is included in the List of scientific professional publications of Ukraine in the field of economic sciences (Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated by 11.07.2016 №820).

The journal is included in the international scientometric database Index Copernicus, Poland - with 2014.

Site collection: www.zbirnyk.ird.gov.ua